

*Geef, Heer, dat ik mezelf ken
opdat ik U mag kennen.*

Augustinus

*“Jezelf kennen betekent vooral dat je weet waarin je tekortschiet.
Je meet jezelf af tegen de Waarheid en niet andersom. Het eerste
resultaat van zelfkennis is nederigheid.”*

Flannery O'Connor

*“Vroeg of laat moeten we onderscheid maken tussen wat we niet
zijn en wel zijn. We moeten het feit accepteren dat we niet zijn wat
we graag willen zijn. We moeten ons valse uiterlijke zelf van ons
afwerpen als het goedkope en opzichtige kledingstuk dat het is.
We moeten ons ware zelf vinden, in al zijn elementaire armoede,
maar ook in zijn grootse en zeer eenvoudige waardigheid: gescha-
pen om het kind van God te zijn en in staat om met iets van Gods
eigen oprechtheid en Zijn onzelfzuchtigheid lief te hebben.”*

Thomas Merton

*“Nederige zelfkennis is een meer betrouwbare weg naar God dan
diepgaand wetenschappelijk onderzoek.”*

Thomas a Kempis

*“Als je jezelf en de mensen om je heen beter wilt leren begrijpen,
dan is dit uitstekende boek een perfecte eerste stap.”*

W. Paul Young

Inhoud

①

Een merkwaardige theorie van onbekende oorsprong | 8

②

Vind jouw type | 21

③

Type Acht: de Uitdager | 42

‘Leid mij, volg mij of ga aan de kant.’

Generaal George S. Patton jr.

④

Type Negen: de Vredestichter | 66

‘Vrede kun je niet vinden door het leven te vermijden.’

Virginia Woolf

⑤

Type Een: de Perfectionist | 95

‘Perfectionisme is de stem van de onderdrukker, de vijand van het volk.’

Anne Lamott

⑥

Type Twee: de Helper | 117

‘Ik wil gelukkig zijn, maar wil daar zelf de reden van zijn.’

Onbekend

⑦

Type Drie: de Presteerder | 138

*‘De echte vraag is, kun je van mijn ware ik houden? (...)
Niet het beeld dat je van me had, maar wie ik werkelijk ben.’*

Christine Feehan

8

Type Vier: de Romanticus | 158

'Als je je ooit eenzaam hebt gevoeld, je een buitenstaander voelde, dan raak je dat gevoel nooit helemaal kwijt.'

Tim Burton

9

Type Vijf: de Onderzoeker | 178

'En denk dat ik ben en dus ben ik. Denk ik.'

George Carlin

10

Type Zes: de Loyalist | 200

'Het kan geen kwaad om het beste te hopen, zolang je voorbereid bent op het ergste.'

Stephen King

11

Type Zeven: de Enthousiasteling | 218

'Denk gewoon aan leuke dingen, dan krijgt je hart vleugels.'

Peter Pan

12

En wat nu? Het begin van de liefde | 239

'Het begin van de liefde is de wil om de mensen van wie we houden volledig zichzelf te laten zijn.'

Thomas Merton

Dankwoord | 245

Literatuur | 248

Een merkwaardige theorie van onbekende oorsprong

Tien jaar lang heb ik gediend als voorganger van een net gestichte geloofsgemeenschap in Connecticut. Ik hield van de mensen, maar in het zevende jaar kwamen er gemiddeld vijfhonderd mensen naar de zondagsdienst en dreigde mijn kaarsje op te branden. Het was duidelijk dat de gemeenschap een voorganger nodig had met andere talenten, iemand die zich beter staande wist te houden dan ik met een ondernemersgeest. Drie jaar lang had ik alles geprobeerd, op chirurgie na, om mezelf te veranderen in een leider die de kerk naar mijn idee nodig had en die ik wilde zijn, maar het project was van begin af aan gedoemd te mislukken. Hoe meer ik het probeerde, hoe erger het werd. Ik maakte meer fouten dan iemand die op clownsschoenen door een mijnenveld rent. Tegen de tijd dat ik wegging, waren er meer dan genoeg gekwetste gevoelens en misverstanden ontstaan, en ook verwarring. Voor mij was het einde hartverscheurend.

Na mijn vertrek was ik gedesilluseerd en in de war. Uiteindelijk spoorde een bezorgde vriend me aan om bij broeder Dave langs te gaan, een zeventigjarige benedictijner monnik en geestelijk begeleider.

Ik zag broeder Dave, met zijn zwarte habijt en sandalen, voor het eerst toen hij me op de grasrijke rotonde aan het eind van de oprit van het klooster stond op te wachten om me te begroeten. Uit alles bleek dat ik naar de juiste plek was gekomen, van hoe hij beide handen gebruikte om die van mij beet te pakken, tot aan zijn glimlach toen hij zei: ‘Welkom, reiziger, kan ik koffie voor je zetten?’

Er zijn monniken die hun dagen slijten in de kloosterwinkel met de verkoop van votiefkaarsen en enorme zelfgemaakte kazen, maar broeder Dave is niet zo iemand. Hij is een wijze geestelijk begeleider die weet wanneer hij iemand moet troosten of juist confronteren.

Tijdens onze eerste paar sessies luisterde broeder Dave

geduldig, terwijl ik mijn ingestudeerde litanie afstak van misrekeningen en fouten die ik tijdens mijn ambtstermijn had gemaakt en die mij, als ik daarop terugkeek, verbijsterden. Waarom had ik zo veel dingen gezegd en gedaan die destijds goed leken maar die, achteraf gezien, duidelijk onzinnig waren en soms zelfs pijnlijk voor mezelf en anderen? Hoe kon iemand zo veel blinde vlekken hebben en toch nog mogen autorijden? Ik voelde me een vreemde voor mezelf.

Bij de vierde sessie klonk ik inmiddels als een verdwaalde, dwaze wandelaar die op zoek is naar een pad het bos uit terwijl hij hardop met zichzelf loopt te discussiëren over hoe hij eigenlijk had kunnen verdwalen.

‘Ian’, onderbrak Dave mijn woordenstroom, ‘waarom ben je hier?’

‘Pardon?’ vroeg ik, alsof iemand me zojuist op mijn schouder had getikt en uit een dagdroom had gewekt.

Hij glimlachte en leunde naar voren op zijn stoel. ‘Waarom ben je hier?’

Broeder Dave had er een handje van om vragen op te werpen die op het eerste gezicht bijna beledigend eenvoudig waren, totdat je probeerde ze te beantwoorden. Ik keek door het glas-in-loodraam in de muur achter hem en zag een enorme iep waarvan de uiteinden van de takken naar beneden bogen onder de kracht van de wind. Ik had moeite om woorden te vinden voor wat ik wilde zeggen. De woorden die in me opkwamen waren niet mijn eigen woorden, maar ze zeiden precies wat ik duidelijk wilde maken.

‘Ik begrijp mijn eigen daden niet. Ik doe immers niet wat ik wil, maar wat ik verafschuw’, zei ik, verbaasd dat iemand die regelmatig moeite had om zijn celnummer te onthouden, ineens de woorden van Paulus uit Romeinen 7 uit zijn mouw wist te schudden.

‘Ik doe niet het goede dat ik wil, maar het kwade dat ik niet wil’, was de reactie van broeder Dave die daarmee een versciteerde uit hetzelfde hoofdstuk.

We zwegen een tijdje en overwogen de woorden van Paulus die als motten in een straal zonlicht leken rond te tolleren en te glimmen in de lucht tussen ons in.

‘Broeder Dave, ik weet niet wie ik ben en hoe ik in deze ellende terecht ben gekomen,’ bekende ik uiteindelijk en onderbrak zo onze dromerij, ‘maar ik zal blij zijn als u mij kan helpen om daarachter te komen.’

Broeder Dave glimlachte en leunde achterover. ‘Mooi,’ zei hij. ‘Nu kunnen we beginnen.’

Tijdens onze volgende ontmoeting vroeg broeder Dave: ‘Ben je bekend met het enneagram?’

‘Een beetje,’ zei ik en schoof wat heen en weer, ‘maar dat is nogal een gek verhaal.’

Broeder Dave vertrok zijn gezicht en moest lachen toen ik hem vertelde over mijn eerste kennismaking ermee aan het begin van de jaren negentig van de vorige eeuw, toen ik doctoraalstudent was aan het traditionele seminarie. Tijdens een weekendretraite vond ik een exemplaar van het boek *Discovering the Enneagram: An Ancient Tool for a New Spiritual Journey* dat broeder Richard Rohr schreef samen met Andreas Ebert. Daarin beschrijven zij de eigenschappen en onderliggende motivaties die ten grondslag liggen aan elk van de negen basispersoonlijkheidstypes van het enneagram. Op basis van mijn eigen levenservaring en wat ik had geleerd in mijn opleiding tot psycholoog, vond ik hun beschrijvingen van de types griezelig accuraat. Ik had het gevoel dat ik op een wonderbaarlijk hulpmiddel voor christenen was gestuit.

Op maandagochtend vroeg ik een van mijn hoogleraren of hij er weleens van gehoord had. Aan zijn blik te zien leek het of ik *pentagram* had gezegd. Hij zei dat de Bijbel bezweringen, tovenarij, horoscopen en heksen verwerpt – wat volgens mij geen van alle in het boek werd genoemd – en dat ik het onmiddellijk moest weggooien.

In die tijd was ik een jonge, gemakkelijk beïnvloedbare evangelical en hoewel mijn intuïtie me zei dat de reactie van mijn hoogleraar grensde aan paranoia, volgde ik zijn advies op – behalve dat stukje over het in de vuilnisbak gooien. Voor echte boekenliefhebbers is dat namelijk een onvergeeflijke zonde die de heilige Geest verdriet aandoet. Ik wist precies op welke plank van de boekenkast in mijn studeerkamer mijn

exemplaar met ezelsoren stond van het boek van Rohr en Ebert.

‘Het is jammer dat je hoogleraar je afraadde om je te verdiepen in het enneagram’, vertelde broeder Dave me. ‘Het bevat veel wijsheid voor mensen die hun eigen weg willen gaan en willen worden zoals ze eigenlijk zijn geschapen.’

‘Wat houdt dat in, je eigen weg gaan?’ vroeg ik, want dat had ik al vaak in mijn leven willen doen, maar had geen idee hoe dat moest.

‘Dat heeft te maken met zelfkennis. De meeste mensen nemen aan dat ze begrijpen wie ze zijn terwijl dat niet zo is’, legde broeder Dave uit. ‘Ze twijfelen niet aan de lens waardoor zij de wereld zien; waar die vandaan komt, hoe die hun leven heeft gevormd, of zelfs of de blik op de realiteit die deze lens hun geeft, vertekend is of niet. Nog zorgwekkender is dat de meeste mensen zich niet bewust zijn van hoe dingen die hen hielpen om zich als kind staande te houden, hen nu als volwassene belemmeren. Ze slapen.’

‘Slapen?’ echode ik met een verwarde blik.

Broeder Dave keek even naar het plafond en fronste. Nu was hij degene die zocht naar de juiste woordencombinatie die het antwoord zou geven op een schijnbaar eenvoudige vraag.

‘Wat we niet over onszelf weten, kan en zal ons pijn doen, om nog maar te zwijgen over anderen’, zei hij met zijn vinger wijzend naar mij en vervolgens naar zichzelf. ‘Zolang we in het duister tasten over hoe wij de wereld zien en de verwondingen en overtuigingen die ons hebben gevormd, zijn we gevangenen van onze geschiedenis. We blijven op de automatische piloot door het leven gaan en doen dingen die onszelf en anderen om ons heen pijn doen en in verwarring brengen. Uiteindelijk zijn we zo gewend om dezelfde fouten steeds maar weer te maken, dat ze ons in slaap wiegen. We moeten ontwaken.’

Ontwaken. Dat was nu precies wat ik wilde.

‘Aan de slag gaan met het enneagram helpt mensen om de zelfkennis te ontwikkelen die ze nodig hebben om te begrijpen wie ze zijn en waarom ze de wereld op die bepaalde

manier zien’, ging broeder Dave door. ‘Zodra dat gebeurt, kun je je eigen weg gaan en meer de persoon worden zoals God je heeft geschapen.’

Nadat hij had gehoord dat zijn afspraak die middag was geannuleerd, besteedde broeder Dave extra tijd aan mij om te praten over het belang van zelfkennis op het spirituele pad. Of zoals Johannes Calvijn het zei: ‘Zonder kennis van onszelf is er geen kennis van God.’

‘Al eeuwenlang zeggen christelijke leraren dat jezelf kennen net zo belangrijk is als God kennen. Sommige mensen zullen zeggen dat dat goedkope psychologie is terwijl het eigenlijk gewoon goede theologie is’, zei hij.

Ik dacht even aan alle bijbeldocenten en predikanten die ik kende, die dingen hadden gedaan die hun leven en hun ambt ernstig hadden geschaad, vaak op een zeer indrukwekkende wijze, omdat ze zichzelf niet kenden of niet door hadden hoe een mens in staat is om zichzelf voor de gek te houden. Zij kenden de Bijbel door en door, maar niet zichzelf. Ik dacht aan hoeveel christelijke huwelijken ik op de klippen had zien lopen, voornamelijk omdat geen van beiden de innerlijke pracht en gebrekkigheid van hun eigen ziel begreep.

Toen dacht ik aan mezelf. Ik had altijd gedacht dat ik zelfbewuster was dan de meeste mensen, maar als de afgelopen drie jaar me ook maar iets hadden geleerd, dan was het dat ik nog heel wat moest leren op het gebied van zelfkennis.

Broeder Dave keek op zijn horloge en stond langzaam op. ‘De komende maand ben ik afwezig om retraites te leiden’, kondigde hij aan en rekte zich uit om het bloed weer te laten stromen, na bijna twee uur te hebben gezeten. ‘Haal ondertussen jouw boek onder het stof vandaan en herlees het. Je zult beseffen dat Rohr en Ebert meer naar het enneagram kijken door de lens van de christelijke spiritualiteit dan van de psychologie. Ik zal je nog wat titels van andere boeken e-mailen die je ook kunt lezen.’

‘Ik kan u niet genoeg bedanken’, zei ik en stond op van mijn stoel en zwaaide mijn rugzak over mijn schouder.

‘De volgende keer dat we elkaar zien, hebben we genoeg

te bespreken', beloofde broeder Dave en omhelsde me voordat hij de deur van zijn kantoor opendeed om me uit te laten. 'Gods vrede!' hoorde ik hem achter me door de gang roepen. Omdat ik op een veel te laat sabbatsverlof van drie maanden was, en zeer veel tijd had, nam ik het advies van broeder Dave ter harte en stortte me op het enneagram. Wekenlang liep ik bijna elke ochtend naar het koffiezaakje aan het eind van onze straat en verdiepte me in de boeken die hij me had aanbevolen en maakte veel aantekeningen. Elke avond bracht ik verslag uit aan mijn vrouw, Anne, van alles wat ik had geleerd over het enneagram. Geintrigeerd begon zij er ook over te lezen. In die periode hadden we enkele van de mooiste en meest zinvolle gesprekken van ons huwelijk.

Kennen we onszelf eigenlijk wel? Hoezeer belemmert ons verleden ons heden? Zien we de wereld door onze eigen ogen, of door die van de kinderen die we ooit waren? Wat zijn de verborgen kwetsuren en verkeerde overtuigingen die wij als kinderen oppikken en die stiekem vanuit de schaduw ons leven blijven bepalen? En hoe kan de worsteling met dit soort vragen ons helpen om God beter te leren kennen?

Dit waren een paar van de vragen die ik enthousiast op broeder Dave afvuurde toen hij terug was van zijn reizen. In zijn werkkamer vertelde ik hem enkele van de vele aha-momenten die ik had gehad bij de bestudering van het enneagram.

'En wat vond je ervan toen je je eigen type ontdekte?' vroeg broeder Dave.

'Niet alles was aanleiding om de vlag uit te hangen', zei ik. 'Ik ben ook wat pijnlijke dingen over mezelf te weten gekomen.'

Broeder Dave draaide zich om, pakte een boek van zijn bureau en sloeg dat open op de plek waar een rood papiertje uitstak. 'Jezelf kennen betekent vooral dat je weet waarin je tekortschiet. Je meet jezelf af tegen de Waarheid en niet andersom. Het eerste resultaat van zelfkennis is nederigheid', zei hij.

'Dat is wel een goede samenvatting', zei ik grinnikend.

'Het is van Flannery O'Connor', zei broeder Dave, terwijl

hij het boek dicht sloeg en weer teruglegde op zijn bureau. ‘Er is maar weinig wat ze niet goed samenvat.’

‘En Anne?’ vervolgde hij. ‘Hoe was het voor haar?’

‘Op een avond las ze in bed een beschrijving van haar type aan me voor en moest huilen’, zei ik. ‘Ze heeft er altijd moeite mee gehad om de woorden te vinden om te beschrijven hoe het is om in haar lijf te zitten. Het enneagram was een geschenk voor haar.’

‘Dat klinkt alsof jullie allebei goed van start zijn gegaan’, zei broeder Dave.

‘Het is ongelooflijk. Wat we tot nu toe van het enneagram hebben geleerd, heeft nu al veranderd hoe wij denken over huwelijk, vriendschap en ouderschap’, zei ik.

‘Onthoud wel dat dit maar één hulpmiddel is om onze liefde voor God en anderen te verdiepen’, waarschuwde broeder Dave. ‘Er zijn er nog veel meer. Wel is belangrijk dat hoe meer zelfkennis jij en Anne krijgen, hoe meer je je bewust wordt van je behoefte aan Gods genade. Bovendien zul je meer compassie hebben voor jezelf en anderen.’

‘Ik wil je dit citaat van Thomas Merton voorlezen dat ik heb gevonden’, zei ik bladerend in mijn dagboek.

Broeder Dave wreef in zijn handen en knikte: ‘Ah, Merton. Je maakt het jezelf wel erg moeilijk’, glimlachte hij.

‘Hier staat het’, zei ik toen ik de pagina had gevonden waar ik het citaat had opgeschreven. Ik schraapte mijn keel. ‘Vroeg of laat moeten we onderscheid maken tussen wat we niet zijn en wel zijn. We moeten het feit accepteren dat we niet zijn wat we graag willen zijn. We moeten ons valse uiterlijke zelf van ons afwerpen als het goedkope en opzichtige kledingstuk dat het is ...’, zei ik steeds langzamer, verbaasd om de brok in mijn keel die het me moeilijk maakte om door te gaan.

‘Ga door’, zei broeder Dave rustig.

Ik haalde diep adem. ‘We moeten ons ware zelf vinden, in al zijn elementaire armoede, maar ook in zijn grootse en zeer eenvoudige waardigheid: geschapen om het kind van God te zijn en in staat om met iets van Gods eigen oprechtheid en Zijn onzelfzuchtigheid lief te hebben.’

Ik sloeg mijn dagboek dicht en keek op, blozend van

schaamte omdat ik zo emotioneel was geworden.

Broeder Dave hield zijn hoofd schuin. ‘Wat in Mertons woorden heeft jou nu precies geraakt?’

Ik zweeg, niet wetend hoe ik moest antwoorden. Buiten klonken de klokken van het klooster die de monniken opriepen tot gebed.

‘Ik heb het gevoel dat ik lange tijd heb geslapen, maar misschien begin ik nu te ontwaken’, zei ik. ‘Dat hoop ik in ieder geval.’

Altijd als ik iets zei waarvan broeder Dave dacht dat het belangrijk was, sloot hij zijn ogen om daarover na te denken. Dit was zo’n moment.

Broeder Dave opende zijn ogen weer. ‘Mag ik, voordat je gaat, een zegengebed voor je uitspreken?’ vroeg hij.

‘Natuurlijk’, antwoordde ik en schoof zover naar voren op mijn stoel dat broeder Dave zijn beide handen om die van mij kon leggen.

Dat je in je leven de aanwezigheid, de kracht en het licht van je ziel mag herkennen.

Dat je beseft dat je nooit alleen bent, dat je ziel jou in al haar helderheid en nabijheid nauw verbindt met het ritme van het universum.

Dat je respect mag hebben voor je individualiteit en verschillen.

Dat je mag beseffen dat de vorm van jouw ziel uniek is, dat je een bijzondere bestemming hier hebt, dat achter de façade van je leven iets moois en eeuwigdurends gaande is.

Dat je mag leren om jezelf te zien met dezelfde vreugde, trots en verwachting als waarmee God jou op elk moment ziet.

‘Amen’, zei broeder Dave en kneep in mijn handen.

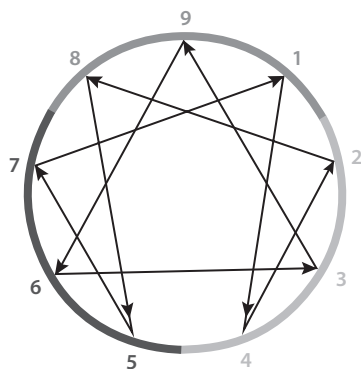
‘Dat dat zo mag zijn’, fluisterde ik en kneep op mijn beurt in zijn handen. (...)

De negen persoonlijkheidstypes

Het enneagram leert ons dat er negen verschillende persoonlijkheidsstijlen bestaan. Tot een daarvan voelen we ons van nature aangetrokken en we passen die in onze jeugd toe om ons staande te houden en ons veilig te voelen. Zo behoort iedereen tot een type of nummer. Onder invloed daarvan heb je allemaal een andere kijk op de wereld en een andere drijfveer die grote gevolgen heeft voor hoe je denkt, voelt en je gedraagt.

Als jij net zo bent als ik destijds, zul je onmiddellijk bezwaar maken tegen de suggestie dat er op deze planeet van meer dan zeven miljard mensen maar negen basispersoonlijkheidstypes zijn. Een bezoekje aan de verfafdeling van een doe-het-zelfzaak om een besluiteloze partner te helpen 'dat perfecte rood' te vinden voor de badkamermuren, zou je protest de kop in kunnen drukken. Zoals ik onlangs te weten kwam, zijn er *letterlijk* oneindig veel variaties van de kleur rood waaruit je kunt kiezen om je badkamer op te fleuren en tegelijkertijd je huwelijk te laten stranden. En hoewel we allemaal één (maar ook slechts één) van die types in onze jeugd aannemen, zijn er oneindig veel uitingsvormen van elk nummer, waarvan een aantal zich op een vergelijkbare manier aandient als die van jou en waarvan vele zo op het eerste gezicht totaal niet op jou lijken. Dat zijn echter allemaal variaties op diezelfde basiskleur. Dus maak je geen zorgen, mama heeft niet gelogen. Je bent nog steeds haar unieke sensitieve spruitje.

Het enneagram ontleent zijn naam aan de Griekse woorden voor negen (*ennea*) en tekening of figuur (*gram*). Het is een negenpuntige geometrische figuur die negen verschillende maar onderling verbonden persoonlijkheidstypes illustreert. Elke genummerde punt op de cirkelomtrek is met pijlen dwars door de cirkel verbonden met twee

Figuur 1. Het enneagram

andere punten die hun onderlinge dynamische interactie aangeven.

Als je niet al vooruit hebt gebladerd in dit boek om uit te zoeken welk nummer jij bent, zie je in figuur 1 een versimpelde weergave van het diagram. Ik heb ook een lijst gemaakt van de namen van elk enneagram-nummer met een korte beschrijving. Voor de goede orde: geen enkel persoonlijkheidstype is beter of slechter dan de rest. Elk type heeft zijn eigen sterke en zwakke punten en geen daarvan is geslachtsgebonden.

TYPE EEN: de Perfectionist. Enen zijn moreel, toegewijd en betrouwbaar. Hun drijfveer is het verlangen om op de juiste manier te leven, de wereld te verbeteren en fouten en schuld te vermijden.

TYPE TWEE: de Helper. Tweeën zijn warm, zorgzaam en gevend. Hun drijfveer is de behoefte dat anderen van hen houden en hen nodig hebben, maar ze vermijden in te zien dat ze zelf ook verlangens hebben.

TYPE DRIE: de Presteerder. Drieën zijn succesgericht, imagobewust en van nature productief. Hun drijfveer is de behoefte om succesvol te zijn (of dat te lijken) en mislukkingen te voorkomen.

TYPE VIER: de Romanticus. Vieren zijn creatief, gevoelig en wispelturig. Hun drijfveer is de behoefte om te worden begrepen, hun heftige gevoelens te ervaren en vooral niet gewoon te zijn.

TYPE VIJF: de Onderzoeker. Vijven zijn analytisch, afstandelijk en gesloten. Hun drijfveer is de behoefte om kennis te vergaren, zuinig om te springen met energie en niet te vertrouwen op anderen.

TYPE ZES: de Loyalist. Zessen zijn toegewijd, praktisch en geestig. Zij zijn de doemdenkers die gedreven worden door angst en de behoefte aan veiligheid.

TYPE ZEVEN: de Enthousiasteling. Zevens zijn gezellig, spontaan en avontuurlijk. Hun drijfveer is de behoefte om gelukkig te zijn, avonturen te plannen die hen inspiratie geven, en pijn te vermijden.

TYPE ACHT: de Uitdager. Achten zijn dwingend, intens en confronterend. Hun drijfveer is de behoefte om sterk te zijn en zich niet zwak of kwetsbaar te voelen.

TYPE NEGEN: de Vredestichter. Negen zijn aangenaam, ontspannen en inschikkelijk. Hun drijfveer is de behoefte om de vrede te bewaren, zich te schikken naar de ander en conflicten te voorkomen.

Misschien krijg je nu al een vaag idee tot welke van de negen types jij behoort (of welk type jouw zeventigjarige oom beschrijft die zich

‘Nederige zelfkennis is een meer betrouwbare weg naar God dan diepgaand wetenschappelijk onderzoek.’

Thomas a Kempis

nog steeds kleedt als Yoda en naar Star Wars-conventies gaat). Toch is het enneagram meer dan een onbenullige lijst met handige typenamen, dus dit is slechts het begin. In de hoofdstukken hierna vertellen we niet alleen meer over alle achtereenvolgende nummers, maar ook over hoe die nummers zich tot elkaar verhouden. Laat je niet ontmoedigen als de terminologie of het diagram met zijn lijnen en pijlen er verwarrend uitziet. Ik beloof je dat je er snel wijs uit kunt worden.

Ian Morgan Cron